

DEKLARATË E PËRBASHKËT

VERSION I SHKURTËR

KONFERENCA I E PËRBASHKËT SHKENCORE
NISMA NDËRQEVERITARE PËR BALLKANIN PERËNDIMOR

Intergovernmental Initiative Western Balkans

Joint Science Conference

Tani i duhet dhënë formë një të ardhmeje të përbashkët evropiane dhe Ballkani Perëndimor është pjesë e pandashme e kësaj—mbajtja e status kuosë nuk është njëra prej zgjedhjeve. Prandaj ne i mbështetim me vendosmëri përpjekjet për bashkëpunim, pajtim dhe integrim në Ballkanin Perëndimor. Rekomandojmë që vëmendje e veçantë t'u kushtohet të rinjve, si forca shtytëse e ndryshimit pozitiv. Shkencat dhe studimet shoqërore të konsiderohen si investim i vazhdueshëm në të ardhmen.

Në përgjigje të sfidave të identifikuar dhe për të vënë në jetë zgjidhje të qëndrueshme në kohë, i rekomandojmë Samitit për Ballkanin Perëndimor, të mbajtur në Vjenë më 27 gusht 2015, sa më poshtë:

1. Të merret angazhimi për të arritur në 3% GDP shpenzimet për arsimin e lartë, shkencën dhe kërkimin shkencor dhe të vendosen standarde të unifikuar për vlerësimin;
2. Të mbështetet me vendosmëri ndryshimi institucional⁽ⁱ⁾ që i modernizon sistemet shkencore të Ballkanit Perëndimor në konvergencë me standardet e BE-së, drejt integritit në Zonën Evropiane të Kërkimit dhe⁽ⁱⁱ⁾ që u jep mundësi studiuesve të rinj dhe të diplomuarve, duke e zvogëluar kështu largimin e trurit nga vendi dhe duke nxitur kthimin e trurit;
3. Të krijohet një këshill ose fondacion për kërkimin shkencor të Evropës Juglindore, që të financojë shkencëtarë të veçantë të jashtëzakonshëm si agjentë të ndryshimit, duke përdorur një mekanizëm përzgjedhjeje me konkurrencë mbështetur vetëm tek cilësia e punës kërkimore dhe rezultatet akademike;
4. Të krijohen qendra të ndërlidhura të përqendrimit të njohurive në Ballkanin Perëndimor, si platforma bashkëpunimi:⁽ⁱ⁾ duke bashkuar burimet dhe aftësitë,⁽ⁱⁱ⁾ duke investuar bashkërisht në objekte qendrore dhe infrastruktura kërkimore të fjalës së fundit,⁽ⁱⁱⁱ⁾ duke mbështetur lëvizshmërinë e studiuesve dhe të studentëve,^(iv) duke krijuar formim konkurrues doktrature dhe pasdoktrature dhe^(v) duke krijuar komunitete novacioni;
5. Të institucionalizohet dialogu midis shkencës, politikës dhe shoqërisë,⁽ⁱ⁾ duke krijuar mekanizma konsultimi dhe planifikimi strategjik dhe⁽ⁱⁱ⁾ duke vendosur procedura për t'i ofruar politikës dhe shoqërisë këshilla të mbështetura jo në paragjykim por në shkencë.

Këto rekomandime ofrohen si zgjidhje të qëndrueshme për çështjet kyçe të mëposhtme, të cilat kërkojnë vëmendje dhe reforma të ngutshme.

1. Qëndrueshmëri në financim dhe standarde të unifikuara për cilësinë

- ◆ Në Ballkanin Perëndimor ka një pamjaftueshmëri kronike të fondeve publike dhe private për shkencë dhe studime. Prandaj, ne mbështesin fuqimisht objektivin e caktimit të 3% të PBB-së së vendeve, për arsimin e lartë dhe shkencën.
- ◆ Saktësia në planifikim dhe financim i qëndrueshëm janë kushte për zhvillimin strategjik të sistemit shkencor, dhe këto pengohen aktualisht nga fokusi afatshkurtër dhe qasjet shpërndarëse për financimin. Prandaj, do të duhet të zbatohen qasje afatmesme dhe afatgjata, dhe financat të shpërndahen përmes procedurave me konkurrim.
- ◆ Për të siguruar një vlerësim të saktë të ecurisë, duhen vendosur standarde të unifikuar për cilësinë—brenda Ballkanit Perëndimor dhe në mbështetje të standardeve të BE-së.

2. Ndryshimi institucional, largimi i trurit dhe kthimi i trurit

- ◆ Shkencëtarët e rinj janë element kyç i shkencës. Aktualisht, emigrimi në masë (sidomos largimi i trurit) është një rrezikshmëri ndër më të mëdhatë për zhvillimin e ardhshëm të Ballkanit Perëndimor.
- ◆ Për t'ua bërë tërheqës shkencëtarëve të rinj qëndrimin dhe angazhimin në sistemet shkencore, atyre u duhet një perspektivë e besueshme në vendet e tyre, duke filluar menjëherë pas diplomimit. Diaspora akademike e Ballkanit Perëndimor është mirë të nxitet të kthehet nëpërmjet nismave për kthimin e trurit, duke krijuar një kulturë mirëpritëse për shkencëtarët e kthyer.
- ◆ Këto masa duhet të jenë pjesë e një ndryshimi të gjerë institucional që ka për synim kryesor modernizimin e sistemeve shkencore të Ballkanit Perëndimor drejt integritit në Zonën Evropiane të Kërkimit.

3. Këshilli/fondacioni për kërkimin shkencor të Evropës Juglindore

- ◆ Sistemeve shkencore të Ballkanit Perëndimor u mungojnë qasjet për nxitjen e shkëlqimit dhe aftësisë konkurruese akademike, në përputhje me standardet e njohura ndërkombëtare. Shkencëtarët e shkëlqyer kanë aftësinë të veprojnë si agjentë të ndryshimit. Prandaj, prioritetin më të lartë e ka mbështetja e punës kërkimore të tyre me fond me destinacion të përcaktuar.

* Ky emërtim nuk cenon qëndrimet për statusin dhe është në përputhje me Rezolutën nr. 1244 të Këshillit të Sigurimit të OKB-së dhe me Opinionin e GjND-së "Për deklaratën e pavarësisë së Kosovës".

- ♦ Rekomandojmë fuqimisht krijimin e një këshilli për kërkimin shkencor të Evropës Juglindore (KKSHEJ) (në konsorcium të përbashkët me Këshillin Evropian për Kërkimin Shkencor dhe institucionet që japin fonde për kërkimin shkencor në vendet e Ballkanit Perëndimor) ose të një fondacioni për kërkimin shkencor të Evropës Juglindore (FKSHEJ), ku në secilin rast theksi do t'i vihej financimit të individëve në bazë të meritave.
- ♦ Për këtë kërkohen kritere transparente përzgjedhjeje, të orientuara vetëm nga procedura për vlerësimin dhe rezultatet akademike në përputhje me standardet ndërkombëtare, me pjesëmarrjen e vlerësuesve të huaj.
- ♦ Gjithashtu, burimet dhe infrastrukturën (arsimore, kërkimore, objektet bazë etj.) është mirë të përdoren bashkërisht. Formatet ekzistuese të bashkëpunimit është mirë të fuqizohen dhe zgjerohen.
- ♦ Është mirë të zhvillohen skema të lëvizshmërisë, të cilat të vendosin lidhje midis shkencëtarëve brenda Ballkanit Perëndimor dhe me BE-në. Kjo përfshin mundësimin e udhëtimit jashtë shtetit për shkencëtarët dhe studentët nga rajoni i Ballkanit Perëndimor dhe krijimin e një programi rajonal shkëmbimi mbështetur në modelin e programit "Erasmus".

4. Qendra të përqendrimit të njohurive; qëndrimi në lidhje dhe lëvizshmëria

- ♦ Nuk ekzistojnë lidhje të mjaftueshme midis burimeve ekzistuese, infrastrukturave, projekteve dhe njerëzve në sistemet shkencore të Ballkanit Perëndimor. Kjo çon në një shkallë të lartë izolimi/orientimi drejt vetes të sistemeve shkencore kombëtare. Prandaj, shkenca e Ballkanit Perëndimor lipset të jetë e ndërlidhur, si brenda rajonit dhe ashtu edhe me pjesën tjetër të Evropës.
- ♦ Është mirë të ngrihen rrjete të qendrave të përqendrimit të njohurive mbi nivelin kombëtar, me fokus ndërdisiplinor (deri në pesë të tilla). Kjo do t'i rrisë mundësitë e përfitimit nga fondet e BE-së. Këto qendra të kenë tri detyra madhore: ⁽ⁱ⁾ kërkim shkencor bazë dhe të aplikuar të fjalës së fundit, ⁽ⁱⁱ⁾ formim doktrurature dhe pasdoktrurature që është konkurrues në arenën ndërkombëtare dhe ⁽ⁱⁱⁱ⁾ transferim të rezultateve të kërkimit shkencor.

5. Shkencë-politikë-shoqëri: dialog i institucionalizuar

- ♦ Shkenca dhe rezultatet e saj rrallë përfshihen në vendimmarrje dhe në krijimin e opinionit. Dijet e fituara nga studiuesit shkojnë dëm duke qenë se nuk përdoren në interes të politikës dhe shoqërisë.
- ♦ Kjo kërkon një qasje të re përmes vënies në jetë të mekanizmave të institucionalizuar për dialogun shkencë-politikë-shoqëri në Ballkanin Perëndimor. Palët pjesëmarrëse në konferencë janë të gatshme të shkëmbejnë dije dhe të japin mbështetje teknike për rritjen e kapaciteteve.
- ♦ Një mekanizëm këshillimor shkencor i ngjashëm me atë që përdoret në samitet e grupit G7 është mirë të realizohet për Nismën ndërqeveritare për Ballkanin Perëndimor.

PALËT PJESËMARRËSE

AKADEMITË KOMBËTARE

Akademia e Shkencave e Shqipërisë (Muzafer Korkuti, Edmond Cane) | Akademia Austriake e Shkencave (Anton Zeilinger, Oliver Jens Schmitt) | Akademia e Shkencave dhe e Arteve e Bosnje-Hercegovinës (Miloš Trifković) | Akademia Kombëtare Gjermane e Shkencave "Leopoldina" (Jörg Hacker) | Akademia Italiane "Accademia Nazionale dei Lincei" (Maurizio Brunori) | Akademia e Shkencave dhe e Arteve e Kosovës (Nexhat Daci) | Akademia Maqedonase e Shkencave dhe e Arteve (Vlado Matevski, Taki Fiti) | Akademia Malazeze e Shkencave dhe Arteve (Momir Đurović) | Akademia Serbe e Shkencave dhe e Arteve (Ljubomir Maksimović) | Akademia Sllovene e Shkencave dhe e Arteve (Tadej Bajd)

KONFERENCA KOMBËTARE TË REKTORËVE, ORGANE KOMBËTARE KËSHILLIMORE SHKENCORE, FONDACIONE SHKENCORE

Konferenca e Rektorëve të Universiteteve në Shqipëri (Kryetar në detyrë: Rektor i Universitetit të Tiranës, Dhori Kule) | Konferenca e Rektorëve e Bosnje-Hercegovinës (Kryetar në detyrë: Rektor i Universitetit të Banja Llukës, Stanko Stanić) | Konferenca e Rektorëve e Republikës së Kroacisë (Kryetar në detyrë: Rektor i Universitetit të Rijekës, Pero Lučin) | Fondacioni "Alexander von Humboldt", Gjermani (Thomas Hesse) | Prorektor i Universitetit të Prishtinës, Kosovë (Fetah Podvorica) | Rektor i Universitetit të Malit të Zi (Radmila Vojvodić) | Konferenca e Universiteteve të Serbisë (Kryetar në detyrë: Rektor i Universitetit të Beogradit, Vladimir Bumbaširević) | Këshilli Kombëtar për Zhvillimin Shkencor dhe Teknologjik i Republikës së Serbisë (Vera Dondur) | Konferenca e Rektorëve e Republikës së Sllovenisë (Kryetar në detyrë: Rektor i Universitetit të Lubjanës, Ivan Svetlik)

SHKENCËTARË TË NJOHUR, SI INDIVIDË

Dhimitër Doka (Universiteti i Tiranës) | Almir Maljević (Universiteti i Sarajevës) | Stipan Jonjić (Universiteti i Rijekës / Leopoldina) | Zoran Hadži-Velkov (Universiteti "Sh. Ciril dhe Metod" i Shkupit) | Sanja Bauk (Universiteti i Malit të Zi) | Melita Vidaković (Universiteti i Beogradit) | Sofija Stefanović (Universiteti i Beogradit)